

adott Reinhardt, bírák s vádlottak emelvényével, tanukkal s a nagy ablakokon kívül zajongó, hullámozó, végre pedig a terembe betörő ropant tömeggel, ezzel is kiemelte azt, hogy mi ennek a színháznak az előnye. Az író eredeti elgondolását még meg is változtatta egyben-másban a mozgalmasság fokozására, sőt az illuziót olyan tökélyre igyekezett emelni, hogy necsak nézőknek, hanem együttesekvőknek érezzék magukat a színházlátogatók. Ezt azáltal vélte elérhetőnek, ha a színpadot, azaz annak tárgyalóterem-részét úgy zárja le a „künt” tolongó néptömeg felé, hogy a közönség maga beleesik ebbe az óriási törvényszéki terembe s mintegy a hallgatóság szerepét játssza; továbbá, ha a színházlátogatók közt is helyez el a nézőtéren színészeket, kik a legizőbb hangulat pillanataiban innen kiáltanak bele a tárgyalás menetébe.

Mindez két vádat váltott ki Reinhardt ellen, kit különösen a magyar származású Franz Ferdinand Baumgarten támadt igen hevesen „Zirkus Reinhardt” címen írott tanulmányában. Az egyik, amit joggal hozhattak föl ez ellen az új színház ellen, az volt, hogy a finomabb szépségek elvesztek benne, a másik meg az, hogy zajos lármajeleneteket túlságosan kiélezett, az előadott darabokat ezeknek a megléte, azaz lehetőségére szerint válogatta meg s így félig-meddig kiérdekelte a cirkuszszínház nevet. A kritikák ismételten naturalizmusról, de egyben vad, fékevesztett romantikáról beszéltek az itteni előadásokkal kapcsolatban, May Károlyt emlegették, mint akinek élénk öröme telhetnék bennük. Elismerték azonban emellett jó oldalakat és kiemelték, hogy egyes szerencsés pillanatokban olyan tökéletes illuzióba ringatnak, amilyenben más színelőadás ritkán részesíthet. Baumgarten ezt is támadta s tényleg nagy csomó apróbb-nagyobb kifogást tudott felsorakoztatni, amelyeknek egy része azonban nem is annyira a színház ellen, mint inkább egyes oda nem való emberek ellen irányult. sőt az előadott darabok írói, így Romain Rolland ellen is. Munkája, amely helyenként a legegyszerűbb gúnyval van megírva, bizonyára hozzájárul ahhoz, hogy ezt a vállalkozást, ezt az

új színházat átsegítse a gyermekbetegekben.

A magunk szempontjából vizsgálunk kell még, hogy mikép illik bele Reinhardt alkotása a felsorolt törekvések, próbálkozások egészébe. Az ő nagy színháza kétfelé is hasonló eszmék szolgálatában áll. Százhuszezer bérlettulajdonosával tényleg a legszélesebb körben a nagyközönség elé vitte a színművészetet; de még egy nagy ideál lebegett a szeme előtt, az, hogy újra megvalósítsa azt a belső egységet színművészet és műélvezet, színpad és közönség között, amely valamikor megvolt Görögországban. Ezt nem sikerült elérnie, mert ez nem egyes embernek a zsenialitásától függ, hanem éppen azon a közszellemen fordulna meg, amelynek fájdalmas hiányát annyira érezzük mindenben, mindenfelé; hiányzik a mi korunk embereiben a hit, amely tömegszínházzá tehetné az arénát is, mert ez tette az ógörög színházat is azzá, ami volt, s ez adta a középkor passziójátékainak azt az eleven erőt, amely egész városokat s környékeket ejtett lázba. Mindenesetre jó jel azonban, hogy keresve keressük minden téren a köznek új életre keltését s keressük titokban egyúttal a hitet is, amely egyedül lehelhet lelket ebbe a közösségbe.

Koszó János.

A német ifjusági mozgalomról.
Az ifjuság szervezeteit a világ minden országában megtaláljuk, ifjusági mozgalom csak Németországban van. Ez a megkülönböztetés első pillanatra külsőlegesnek látszik, pedig az ifjusági mozgalom lényegéből fakad. Más országokban az ifjuságot felülről — a felnőttek — szervezik, bizonyos gondosan körülhatárolt paedagógiai célok érdekében és az állam szolgálatában. Gondoljunk csak a világeszkeréketre.

A német ifjusági mozgalom magának az ifjuságnak a *megmozdulása*, az ifjuságé, mely a világháború óta fájdalmasan kiábrándult a csödbejutott civilizációból, kettős intenzitással éli át a letűnő nemzedéknek ideáljaiban való csalódását, és saját erejéből új, bensőséges, lélekből fakadó kultúrát akar megteremtteni. Nem véletlen, hogy ez a mozgalom német földről indult ki,

aminthogy nem véletlen, hogy német ember — Spengler — írta meg az „Untergang des Abendlandes“-t, hogy német ember — Keyserling gróf — alapította meg a Bölcsesség Iskoláját. Sehol sem teremtett a világháború olyan forradalmat az emberi lelkekben, mint Németországban, mert sehol nem vált olyan kirívóvá a modern civilizáció lélek nélküli mechanizmusa, a hatalmasan felépített modern államberendezés — a parlamentarizmus, a demokracizmus — csődje, mint éppen itten.

Az ifjúság egy csapásra elvesztette hivatalos vezetőit. Az iskola — jellegénél fogva konzervatív intézmény — tanácstalanul állt a világháború után bekövetkező általános felfordulással szemben s nem tudott többé utat mutatni. Mint a mindenkori állam intézménye csakhamar éles ellentétbe került azzal az ifjúsággal, melynek vezetése rábiztatott, mely azonban benső érzésének engedve, tagadó álláspontra helyezkedett a roskatag alapokra felépített új, hagyomány nélküli állammal szemben. És az iskola nem volt elég erős, hogy a maga vezető szerepét megtartsa: az ifjúságot átengedte saját magának. Így a német ifjúsági mozgalom a német állam dekadenciájának az eredménye. A magyar cserkészmozgalom is a kommunizmus bukását követő időkből keltezi hatalmas fellendülését, amikor az állam és iskola alapjaiban megrendültek és az ifjúság vezetők nélkül, de vezetőket keresve maga kezdett ösztönszerűen szerveződni. (L. Sik S.: Magyar cserkészvezetők könyve 20. l.) Ez is ifjúsági mozgalom volt a maga szerény kezdeményezésében és csak az állam előrehaladó konszolidációjával fejlődött (vagy senyvedt?) paedagógiai mozgalommá.

Az ifjúsági mozgalom célja éppen a dekadencia legyőzése. Idején belátta, hogy erre elégtelen eszköz a társadalmi formák változtatása; az újászületésnek a lényegből, az embertől kell kiindulnia. Új embertípust kialakítani, ez az ideálja. Ma már nincs is senki Németországban, aki törekvéseinek jelentőségét lekiécsinyelné. Egész könyvtárra menő irodalom keletkezett körülötte, a berlini egyetemen az elmúlt szemeszterben Dr. Doehring előadást

tartott róla és Eduard Spranger, a paedagógia nagyírú tanára, csak nemrég írt elismerő tanulmányt ezekről.

Mégis alig érne célt, aki ebből az irodalomból akarná a német ifjúsági mozgalmat megismerni vagy lényegébe behatolni. A vezetőket, a mozgalom hordozóit, sokkal inkább lefoglalja a belső kiépítés munkája és sokkal inkább élék a mozgalmat, mintsem hogy irodalmi megnyilatkozásra idejük maradjon. Amennyiben erre mégis kísérletet tesznek, nem tudnak megküzdeni az új eszmékör és a számukra már elavult terminológia ellentétével. Az új ifjúságot nem lehet semmiféle sé mával meghatározni. Nem nacionalista, noha nála jobban senki sem szereti hazáját és fáját. Nem is forradalmár, pedig ösztönszerűen lázadzik minden formai megkötöttség ellen és szembehelyezkedik a mai állammal. Mély keresztény vallásosság hatja át s mégis nem szegődik egy pozitív felekezethez hívévé sem. Hirdeti a test kultuszát és egyúttal a lélek tisztaságát. Ha avatatlan kezébe veszi magas színvonalon álló vezető folyóiratukat, mely ma már az egész németül olvasó világon el van terjedve: a *Der Weisse Ritter*-t, rövidesen elszédülten teszi le. Elkábul a látszólag egymásnak ellentmondó, kialakulatlan eszmék zürzavarától és a sematizáláshoz szokott ész — nem tudván semmiféle sablonos kategóriába beosztani őket — nem érzi ki belőlük a belső harmóniát: a kialakuló, forrongó élet harmóniáját.

Azok az írók pedig, akik kívül állnak az ifjúsági mozgalmon, csak a külsőségekből ítélnének. Látják az ifjúsági mozgalomnak sok kisebb-nagyobb szövetségre való tagolását, melyek gyakran szenvedélyes harcokat vívnak egymás ellen, látják szövetségek gyors letűnését és újak alakulását. Látják az ifjú csapatokat, amint vidám énekszóval, fantasztikus zászlókkal vonulnak cserkésző útjukra. Belső életükbe nem tekinthetnek be, mert azt nem lehet a boncoló ész kritikájával megközelíteni, hanem csak együttérzéssel, együtt-átéléssel. Ki kell velük menni a szabad természetbe, körülheverni velük a tábornüzet és átélni az ő élményeiket. Résztvenni valamely ősi lovagvár romjai közt

nagy összefüggéseiken, melyekre a német világ minden részéből összesereglik az ifjúság, és meghallani a porosz, bajor, osztrák, rajnavidéki, sziléziai, szász dialektusok összecsendülésében az új élet ritmusát. Erre azonban avatatlanoknak nincs módja, mert az ifjúsági mozgalom világa exkluzív és arisztokratikus.

S így az új embertípus kialakul anélkül, hogy a társadalom igazában tudomást venne róla. De az avatott, a hozzátartozó felismeri messziről a világvárosi utca zajgó tömege között is, nemcsak Schillergallérjáról (magyarul Petőfi-gallérnak hívják s mind a két névnek az ifjúsági mozgalomban szimbólikus jelentősége van), meztelen térdeiről és kalaphoz nem szoktatott lengő fürteiről, hanem egész külső megjelenéséről, járásának ritmusáról, szemének csillogásáról.

Eszmékörük, ideályaik közések. Megújhodott élet, melynek központjában nem az állam, hanem a „Volksgemeinschaft“ eszméje áll. A német államot csak Bismarck lángelméje és vasakarata tudta egybekovácsolni, a nemzetségekre tagolódo német nép érzületében az sohasem vert mélyebb gyökeret. Most a német népközösség eszméjét állítják helyébe, mely nincs politikai határokhoz kötve. 1922 nyarán az összes szövetségek ifjai szövetkeztek és a középkori keresztes lovagok zászlaja alatt bejárták Svéd-, Finn-, Olasz- és Magyarországot, Romániát, Jugoszláviát, Hollandiát, Lengyelországot. Nagyobbára pénz nélkül, sokan maguk-ácsolta csónakokon végig a Dunán, mások gyalogszerrel a Kárpátokon keresztül.

Világfelfogásuk romantikus, szinte úgy tetszik, mintha újra élnék a mult század romantikusainak forrongását. Még vallásos életük kifejlődésében is követik őket, mindjobban eltávolodnak a protestantizmus nacionalizmusától és közelednek a katholicizmushoz, melynek meleg miszticizmusa kialakult szilárd formája rokon az ő egységet szomorúhozó lelkekkel. Szervezetük majdnem középkorian monarchisztikus, melyben a hűség és a barátság játsszák a főszerepet. Noha egyelőre még szövetségekre szakadozottan fejlődnek, főeszméjük mégis a német Jungmannschaft, mely az egész német ifjúságot egy közös zászló alá

gyűjti. Ezen cél érdekében most nyáron Bajorországban az összes szövetségek közös összefüggöttel tartanak. Nem esoda, hogy Hölderlin a kedvelt, minduntalan idézett és játszott költőjük; Hyperion-jában megtalálják mindazt, ami az ő lelkekét is mozgatja; a német állam összeroppanása miatti keservet, hősiességre tüzelő aktivitást, a barátság dicsőítését, a természet ihletett szeretetét, a kötött formáktól való irtózást.

Hatásuk mind inkább érezhetővé válik, noha még egyelőre nem tudnak megbirkózni a rájuk háramló feladatok óriási tömegével. Sokan nem tudják összeegyeztetni a túlekedő élet realitását ideáik világával és időnek előtte összeroppannak. Am lassan kifejlődik egy vezető réteg, mely tisztán látja a célt és öntudatosan törekszik feléje. Ma már az ifjúsági mozgalomnak saját kiadóhivatala van, a berlini „Der Weisse Ritter-Verlag“, amely szóhoz juttatja íróit és költőit. Ezek legtöbbje George iskolájából került ki. Hans Meineke Paul Alverdes neveit már széles körben ismerik és kezdenek felfigyelni újszerű hangjukra. Az ifjúsági mozgalomból került ki a ma annyira népszerű ifjú filozófus, Hans Blüher, aki először tett kísérletet az ifjúsági mozgalom eszmé- és lelkivilágának megrögzítésére. Ezirányú műveivel azonban az ifjúsági mozgalomnak többet értett, mint használt, meghurcolván legbensőbb, legtisztább érzéseit a freudizmus sarában. — A kiadóhivatal két folyóiratot is ad ki, amelyek közül a már említett „Der Weisse Ritter“ figyelemmel kíséri a ma minden problémáját és hú tükre a német ifjúság lázas útkeresésének.

Bizonyos, hogy a német ifjúsági mozgalom hatása nem fog megtorpanni a német nyelvközösség határainál s eszméik hamarosan meghihletik más nemzetek ifjúságát is. A magyar ifjúság azonban valszínűleg idegenül fog állni vele szemben, mert lelki világa problémái világosabbak, életösztöne egészségesebb.

(Berlin).

Farkas Gyula.

Centenáriumú hangok francia és olasz folyóiratokban. Mióta a szövetséges és ellenséges népek bizal-